

LAPS/60/2025, 19.5.2025

Lapsiasiavaltuutetun lausunto valtiovarainvaliokunnalle koskien valtioneuvoston selontekoa julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2026–2029

**Viite: Valtiovarainvaliokunta keskiviikko 21.05.2025 klo
12.00 / VNS 2/2025 vp / Lausuntopyyntö**

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on arvioida ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista. Työn perustana on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991, LOS), joka on lailla voimaan saatettu ihmisoikeussopimus. Sopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita. Lapsiasiavaltuutettu arvioi selontekoa yleissopimuksen näkökulmasta.

Selonteon keskeinen sisältö

Valtioneuvoston selonteon mukaan pääministeri Orpon hallituksen talouspolitiikka pohjautuu valtiovarainministeriön kansantalousosaston riippumattoman ennusteen mukaiseen tilannekuvaan taloudesta. Talouden näkymät ovat synkät. Vaikka inflaation selvä hidastuminen ja korkojen lasku parantavat kotitalouksien ostovoimaa, talouden epävarmuus jarruttaa kulutuksen kasvua. Investointien nousun suhteen näkymä on optimistisempi, sillä rakentamisen elpyminen, energiasiirtymä ja puolustukseen liittyvät hankkeet lisäävät investointeja. Vuosina 2026–2029 bruttokansantuotteen kasvun arvioidaan olevan 1,5 %:n tuntumassa.

Selonteossa tunnistetaan maailmantaloudessa vallitsevan epävarmuuden äkillinen kasvu ja Suomen heikko työllisyystilanne. Työllisyyden uskotaan kuitenkin kääntyvän kasvuun ja työttömyysasteen laskuun. Selonteon mukaan työttömyysaste laskee runsaaseen seitsemään prosenttiin vuosina 2026–2029 ja työllisyysaste kasvaa 73,7 prosenttiin vuonna 2029.

Julkisen talouden näkymät ovat edelleen alijäämäiset, mutta alijäämän uskotaan pienenevän 3,3 prosenttiin vuonna 2029. Julkisen velan kasvun ennakoidaan jatkuvan, mutta hidastuvan vuoteen 2027 asti. Velkasuhde nousee lähes 90 prosenttiin vuonna 2029.

Yhteenveto lapsiasiavaltuutetun kannanotoista

- Hallituksen talous- ja finanssipoliittinen linja vaikuttaa rakentuvan uusklassisen talousteorian ihmiskäsitykseen, jonka mukaan ihminen on toiminnassaan rationaalinen ja kykenee arvioimaan riskejä. Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että ihmiskäsityksen laajentaminen on välttämätöntä, jotta hallituksen tavoitteet voivat toteutua.
- Lapsiin kohdistuvien vaikutusten kattava arviointi on ainoa keino tunnistaa lasten oikeuksiin ja hyvinvointiin vaikuttavat tekijät siten, että tehtävät päätökset olisivat lasten edun mukaisia.
- Kuntien ja hyvinvointialueiden säästö- ja sopeutustoimet eivät saa vaarantaa lasten, nuorten ja perheiden oikeutta saada tarvitsemaansa tukea.
- Kansalaiset ja ammattilaiset ovat ilmaisseet lapsiasiavaltuutetulle huolensa ehkäisevien ja korjaavien palvelujen puutteista hyvinvointialueilla ja kunnissa.
- Hyvinvointialueiden ja kuntien säästötoimenpiteet yhdistettynä järjestöihin ja yhdistyksiin kohdistuviin leikkauksiin saattavat jättää lapset ja perheet vaille tarvitsemaansa tukea.
- Hallituksen kaavailemat muutokset voivat johtaa ulkomaalaisten lasten oikeuksien heikkenemiseen tai jopa heidän oikeuksiensa loukkauksiin.
- Kaikessa päätöksenteossa on noudatettava YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen keskeisiä ja läpileikkaavia yleisperiaatteita lapsen edun ensisijaisuudesta ja jokaisen lapsen oikeudesta syrjimättömyyteen.

Lapsiasiavaltuutetun kannanotot

Lapsiasiavaltuutettu kiittää mahdollisuudesta lausua valtiovarainvaliokunnalle valtioneuvoston selonteosta julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2026–2029. On ensiarvoisen tärkeää, että julkista taloutta suunniteltaessa otetaan huomioon lapsen oikeudet.

Julkisen talouden kasvun ennakoidaan pysyvän vaimeana. Julkisen talouden kestävyyttä heikentää nopea väestön ikääntyminen, kun alentuneen syntyvyyden vuoksi uudet ikäluokat ovat aikaisempia pienempiä ja ihmiset elävät pidempään. Tämä havainto korostaa sitä, miten tärkeää on huomioida lapset julkisen talouden suunnitelmaa tehtäessä. Lapsiasiavaltuutettu huomauttaa, että myös julkista taloutta suunniteltaessa olisi tärkeää arvioida erilaisia skenaarioita ja vaikutuksia lapsinäkökulmasta.

Lapsiasiavaltuutettu on tarkastellut valtioneuvoston selontekoa julkisen talouden suunnitelmasta 2026–2029 ensin kokonaisuutena kiinnittäen huomiota selonteon taustalla olevaan ihmiskäsitykseen, lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen vaikuttaviin tekijöihin sekä lapsen edun arviointiin ensisijaisena harkintaperusteena ja lapsivaikutusten arviointiin. Tämän jälkeen lapsiasiavaltuutettu nostaa esiin yksityiskohtaisia huomioita selonteosta.

Valtioneuvoston selonteon ihmiskäsitys ja lasten asema

Pääministeri Orpon hallituksen tavoitteena on parantaa suomalaisten elintasoa, kääntää Suomen talous kestäväan kasvuun ja taittaa hyvinvointia uhkaava velkaantumiskehitys (selonteko s. 9). Hallitus pyrkii em. tavoitteisiin tukemalla ihmisten omaa kykyä rakentaa tulevaisuuttaan kouluttautumalla, työtä tekemällä ja yrittämällä. Selonteon mukaan vakaa taloudellinen kehitys luo turvaa ja tukee perheellistymistä. Lisäksi ”(h)allituksen tavoitteena on kasvattaa kotitalouksien ostovoimaa ja huomioida vaikutukset arjen kustannuksiin päätöksissään¹.” (s. 9). Samassa kohdassa todetaan, että hallituksen tavoitteena on ”Suomi, jossa hyvinvointiyhteiskunnan tärkeimpien palveluiden rahoitus on turvattu myös tuleville sukupolville.” Epäselväksi jää, mitä tällaiset tärkeimmät palvelut ovat.

Lapsiasiavaltuutetusta hallituksen talous- ja finanssipoliittinen linja vaikuttaa rakentuvan ihmiskäsitykseen, jonka mukaan ihminen on toiminnassaan rationaalinen ja kykenee arvioimaan riskejä. Talousnobelisti Richard H. Thalerin mukaan tällainen ihmiskäsitys vastaa uusklassisessa talousteoriassa vallalla olevaa yksinkertaistettua ja idealisoitua olentoa, yksipuolisen rationaalisesti toimivaa ”homo economicusta”, joka korvaa homo sapiens -ihmisen.² Taloustieteissä tunnetaan kuitenkin myös toisenlaisia ihmiskäsityksiä. Esimerkiksi käyttäytymistaloustieteessä tarkastellaan yksilöiden lisäksi organisaatioita ja instituutioita sekä uskotaan vain rajoitettuun rationaalisuuteen ja monimutkaiseen ja epävarmaan maailmaan (mt.).

Lapsiasiavaltuutettu korostaa, että ihmisten hyvinvointiin, elintasoon ja toimeentuloon vaikuttavissa poliittisissa linjauksissa, kuten julkisen talouden suunnitelmassa, ihmiskäsityksen laajentaminen on välttämätöntä, jotta asetetut tavoitteet voivat toteutua. Kasvatus-, käyttäytymis- ja sosiaalitieteiden pohjalta voidaan perustellusti todeta, että harva ihminen kykenee, voi tai osaa toimia aina rationaalisesti. Siksi joukossamme on ihmisiä, jotka syystä tai toisesta eivät rakenna tulevaisuuttaan kouluttautumalla, työtä tekemällä tai yrittämällä. Kun tällaiseen ihmisjoukkoon kohdistetaan erilaisia toimenpiteitä, tulee heidän huollossaan olevat lapset ottaa huomioon. Lapset ja nuoret kun eivät voi valita, millaiseen ihmisjoukkoon heidän huoltajansa kuuluvat, mikä on huoltajien elämäntilanne ja miten heidän huoltajansa käyttäytyvät.

Lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen vaikuttavat tekijät ja valtion velvollisuus turvata lasten elintaso

Lapsiasiavaltuutettu huomauttaa, että ihmisen mahdollisuudet kouluttautua, tehdä työtä tai yrittää ovat heikot tai olemattomat, jos hänen henkinen ja/tai fyysinen terveytensä ja sosiaaliset turvaverkkonsa ovat huonoja. Siksi hyvinvointia edistävät ja pahoinvointia ehkäisevät palvelut ovat tärkeitä. Hyvinvointivaltiossa näitä palveluja tarjoavat kunnat ja hyvinvointialueet, joista monissa taloudellinen tilanne on tällä hetkellä hyvin heikko.

Voidakseen hyvin, ihminen tarvitsee terveyden lisäksi kokonaisvaltaisen kokemuksen turvallisuudesta. Julkisen talouden suunnitelmassa ja siitä tehdyssä selonteossa korostetaan puolustuksen merkitystä ja turvallisuusympäristön muutosta. Puolustusvoimien toimintakyky ei kuitenkaan riitä turvaamaan ihmisten arjen turvallisuutta, vaan myös ihmisten arjessaan kokemalla sosiaalisella ja yhteisön turvallisuudella on suuri merkitys sille, millaiseksi Suomen sisäinen turvallisuusympäristö rakentuu. Ihmisten syrjäytyminen on edelleen vakavin sisäisen turvallisuuden riskitekijä. Syrjäytyminen vaarantaa etenkin lasten turvallisuutta ja hyvinvointia. Syrjäytymistä ehkäistään tehokkaasti koulutuksen, tulonsiirtojen, sosiaaliturvan ja hyvinvointipalvelujen avulla.

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 3 artiklan 2. kohdan mukaan sopimusvaltiot ”sitoutuvat takaamaan lapselle hänen hyvinvoinnilleen välttämättömän suojelun ja huolenpidon ottaen huomioon hänen vanhempiansa, laillisten huoltajiensa tai muiden hänestä oikeudellisessa vastuussa olevien henkilöiden oikeudet ja velvollisuudet. Tähän pyrkiessään sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin tarpeellisiin lainsäädäntö- ja hallintotoimiin.” Yleissopimuksen 27 artiklassa todetaan, että ”(s)opimusvaltiot tunnustavat jokaisen lapsen

oikeuden hänen ruumiillisen, henkisen, hengellisen, moraalisen ja sosiaalisen kehityksensä kannalta riittävään elintasaan.” Artiklan mukaan lapsen huoltajilla on ensisijainen velvollisuus kykyjensä ja taloudellisten mahdollisuuksiensa mukaisesti turvata lapsen kehityksen kannalta välttämättömät elinolosuhteet. Sopimusvaltioiden on kuitenkin ryhdyttävä kansallisten olosuhteidensa ja varojensa mukaisesti tarpeellisiin toimiin tukeakseen lapsen huoltajia tämän oikeuden toteuttamisessa sekä antavat tarvittaessa aineellista apua ja tukevat ohjelmia, joissa kiinnitetään huomiota erityisesti ravintoon, vaatetukseen ja asumiseen.

Lapsen edun arviointi ensisijaisena harkintaperusteena

Lapsiasiavaltuutettu muistuttaa, että YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 3.1 artiklan mukaan kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallinto- viranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisena harkintaperusteena otettava huomioon lapsen etu. Lapsen etu on käsite, joka voidaan määritellä yksittäisen lapsen, lapsiryhmän tai kaikkien lasten kohdalla. YK:n lapsen oikeuksien komitean mukaan lapsen etu tulee ”sopeuttaa ja määritellä tapauskohtaisesti kyseessä olevan lapsen tai kyseessä olevien lasten erityistilanteen mukaisesti, jolloin otetaan huomioon heidän henkilökohtainen tilanteensa, olosuhteet ja tarpeet.”³ Komitean yleiskommentissa lapsen edusta (nro 14) on kuvattu laajemmin, miten lapsen etua tulisi arvioida eri tilanteissa.

Lapsiasiavaltuutettu korostaa, että lapsen edun ensisijaisuuden huomioonottaminen siten kuin se Suomessa laintasoisena voimassa olevassa lapsen oikeuksien yleissopimuksessa on määritelty, edellyttää, että lapsen/lapsiryhmän/kaikkien lasten tilannetta tarkastellaan kokonaisvaltaisesti. On ymmärrettävää, että julkisen talouden suunnittelussa keskitytään taloudellisiin vaikutuksiin, mutta samaan aikaan on välttämätöntä, että myös taloudellisten toimenpiteiden suoria ja välillisiä vaikutuksia lasten oikeuksiin ja asemaan arvioidaan monipuolisesti vastaavalla tavoin.

Lapsivaikutusten arviointi

Lapsiasiavaltuutettu on tarkastellut valtioneuvoston selontekoja julkisen talouden suunnitelmasta vuosien 2024–2027 osalta lausunnossaan sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnalle 23.10.2023⁴ ja vuosien 2025–2028 osalta lausunnossaan sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnalle 7.5.2024⁵. Jo laajassa lausunnossaan 23.10.2023 lapsiasiavaltuutettu totesi, että

asiakirjoissa esitetyt lapsivaikutusten arvioinnit ovat hyvin puutteellisia tai arviointi puuttuu kokonaan. Lausunnossa todettiin myös, että lapsiköyhyyden ja toimeentulotuen käytön lisääntyminen tulevat vaarantamaan monet hallitusohjelmassa asetetut tavoitteet, kuten oppimistason noston, nuorten mielenterveyden edistämisen, lastensuojelun avopalveluja painottavan palvelurakenteen, nuorisorikollisuuden vähentämisen ja syntyvyyden kasvun.

Näissä mainituissa muuttujissa – oppimistasossa, nuorten mielenterveydessä, lastensuojelun palvelujärjestelmän dynamiikassa, nuorisorikollisuudessa tai syntyvyydessä – ei ole tapahtunut myönteisiä muutoksia vuoden 2023 jälkeen. Päinvastoin oppimistaso on useiden arviointien mukaan heikentynyt, nuorten itsemurhien määrä on lisääntynyt, lastensuojeluilmoitusten määrä on kasvanut, nuorisorikollisuustilanne on huono ja syntyvyys on matalampaa kuin koskaan mittaushistorian aikana. On vaikeaa, ellei mahdotonta arvioida, millainen vaikutus jo toteutetuilla, lapsiköyhyyttä lisäävillä toimenpiteillä, kuten sosiaaliturvaan kohdistetuilla leikkauksilla on ollut edellä mainittuihin kielteisiin kehityskuluihin. Vakuuttava määrä tutkimuskirjallisuutta kuitenkin osoittaa, että perheen toimeentulon vaikeudet ja etenkin toimeentulotuen pitkäaikainen tarve ovat yhteydessä niin matalaan syntyvyyteen, lapsen heikompaan oppimiseen, lapsen mielenterveyden ongelmiin, perheen lastensuojelun tarpeeseen kuin nuorten rikoskäyttäytymiseen.

Lapsiasiavaltuutettu toistaakin, että **lapsiin kohdistuvien vaikutusten kattava arviointi on ainoa keino tunnistaa lasten oikeuksiin ja hyvinvointiin vaikuttavat tekijät siten, että arviointiin perustuvat päätökset olisivat lasten edun mukaisia.**

On välttämätöntä, että selonteossa esitettyjä toimenpiteitä valmisteltaessa tehdään huolellinen lapsivaikutusten arviointi ja pyritään löytämään ratkaisut, jotka parhaiten turvaavat lasten aseman, oikeudet ja hyvinvoinnin.

Lapsiasiavaltuutetun yksityiskohtaiset huomiot valtioneuvoston selontekoon julkisen talouden suunnitelmasta 2026–2029

Lapsiasiavaltuutettu tunnistaa, että selonteossa on myönteisiäkin lapsia koskevia kirjauksia. Näitä ovat esimerkiksi koulupoliisitoimintaan sekä nuoriso- ja jengirikollisuuden torjuntaan, valmistavan opetuksen lisäopetukseen, varhaiskasvatuksen

täydennyskoulutukseen sekä Kelan harkinnanvaraiseen kuntoutukseen kohdennetut lisävarat.

Lapsiasiavaltuutettu kiinnittää valiokunnan huomiota seuraaviin asiakokonaisuuksiin, joilla voi olla kielteisiä vaikutuksia lapsen oikeuksien näkökulmasta.

Kuntien ja hyvinvointialueiden talouden sopeutustoimenpiteet

Lapsen oikeuksien yleissopimuksen 4 artiklan mukaan sopimusvaltiot sitoutuvat ryhtymään kaikkiin tarpeellisiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin ja muihin toimiin yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksien toteuttamiseksi. Taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien toteuttamiseksi sopimusvaltiot niin ikään ryhtyvät mahdollisimman täysimääräisesti tällaisiin toimiin käytettävissä olevien voimavarojensa mukaan ja tarvittaessa kansainvälisen yhteistyön puitteissa.

Lapsen oikeuksien yleissopimus ottaa siten huomioon valtion käytettävissä olevat resurssit mutta asettaa lapsen edun kuitenkin etusijalle myös silloin, kun tehdään talouden sopeuttamistoimia ja säästöpäätöksiä. Yleissopimuksen täytäntöönpanoa valvovan YK:n lapsen oikeuksien komitean mukaan sopimusvaltioiden ei tulisi ryhtyä tarkoituksellisesti taloudellisiin, sosiaalisiin ja sivistyksellisiin oikeuksiin liittyviin taantumuksellisiin toimiin. Sopimusvaltioiden ei myöskään pitäisi sallia lasten oikeuksien nykyisen toteutumistason heikentymistä.

Komitea toteaa, että talouskriisien aikana taantumuksellisia toimia voidaan harkita ainoastaan silloin, kun kaikki muut vaihtoehdot on arvioitu ja on varmistettu, että vaikutukset kohdistuvat viimeisenä lapsiin ja erityisesti haavoittuvassa asemassa oleviin lapsiin.⁶

Selonteossa on käsitelty hyvinvointialueiden ja kuntien toimintaa ja taloutta, mutta ei niiden kytköksiä toisiinsa. Molempien taloudessa on merkittävässä määrin talouden tasapainotuksen tarvetta sekä painetta säästö- ja sopeutustoimille. Molemmat tahot ovat myös järjestämisvastuussa keskeisistä lasten palveluista, jotka rakentavat lasten arkea kokonaisuutena.

Lapsiasiavaltuutettu korostaa, että on tärkeää arvioida ja toteuttaa kuntien ja hyvinvointialueiden säästö- ja sopeutustoimia siten, että vastuuta lasten hyvinvoinnin tukemisesta ei siirretä taholta toiselle. Kuntien ja hyvinvointialueiden järjestämisvastuussa

olevien palvelujen toimivuudella ja niiden saumattomalla yhteistyöllä on keskeinen asema lasten hyvinvoinnin tukemisessa ja oikeuksien toteutumisessa.

Lapsiasiavaltuutettu on saanut kansalaisilta yhteydenottoja, joissa korostuvat ”reviirikiistat” palvelujen järjestämisessä tai palveluista väliinputoajien asema silloin, kun lapsen tai perheen avun tarve asettuu kuntien ja hyvinvointialueiden järjestämisvastuun välimaastoon ”ei kenenkään maalle”. Lopputuloksena on ollut se, että lapsi tai perhe ei ole tullut autetuksi tai avunsaanti on kestänyt kauan.

Selonteossa hyvinvointialueiden rahoitusta pidetään tässä vaiheessa kokonaisuutena riittävänä hyvinvointialueiden lakisääteisten tehtävien turvaamiseen. Lapsiasiavaltuutettu pitää tärkeänä selonteossa esitettyä huomiota siitä, että alueellisten erojen takia ”on olemassa riski, että yksittäisillä alueilla sopeutusvaade muodostuu liian kovaksi ja valtion rahoitus ja lakisääteiset tehtävät eivät olisi kehyskaudella yhteensovittavissa.” Lisäksi lapsiasiavaltuutettu pitää tärkeänä selonteossa käsiteltyä hyvinvointialueiden valtion taholta tapahtuvaa ohjausta, jonka ”tarkoituksena on mahdollisimman ennakoivasti vaikuttaa alueiden riittävien palvelujen ja rahoituksen yhteensovittamisen varmistamiseen siten, ettei jouduttaisi tilanteeseen, jossa rahoituksen taso uhkaisi vaarantaa riittävien palvelujen toteuttamista”.

Lapsiasiavaltuutettu on saanut yhteydenottoja kansalaisilta, joiden kertomana hyvinvointialueiden säästötoimenpiteinä heidän palvelunsa on evätty tai muutettu sisällöllisesti heikompaan suuntaan. Myös sosiaalityöntekijät ja lastensuojelun sijaishuollon ammattilaiset ovat ilmaisseet lapsiasiavaltuutetulle vakavan huolensa lapsiperheiden ehkäisevien ja lastensuojelun avohuollon palvelujen tilanteesta sekä lastensuojelun sijaishuollon tilanteesta. Osalla alueista avohuollon palveluja on karsittu samalla, kun lasten sijoituksia kodin ulkopuolelle lykätään tai jätetään kokonaan tekemättä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen myötä kuntien tehtävät painottuvat lasten ja nuorten palveluihin, kuten varhaiskasvatukseen ja koulutukseen. Tämän vuoksi kuntien talouden sopeutustoimissa tai selonteon ehdottamien kuntien valtionosuuksiin kohdistuvissa säästöissä riskinä onkin, että ne kohdistuvat lopulta yhä enenevässä määrin lapsiin vaarantaen sekä lasten oikeuksien toteutumisen että hallitusohjelma tavoitteet koulutukseen ja lasten oppimistulosten nostoon panostamisesta. Kunnat ovat myös alueellisesti hyvin erilaisia ja valtiotalouden säästötoimien vaikutukset näkyvät eri tavoin eri kunnissa. Tämän myötä lapset ovat myös hyvin eriarvoisessa asemassa kotikuntansa

mukaan. Julkisen talouden suunnitelmassa tulee huomioida alueelliset erot niin hyvinvointialueiden kuin kuntien suhteen.

Lapsiasiavaltuutettu korostaa, että kunnissa ja hyvinvointialueilla tehtävien päätösten tulee perustua riittävään tietoon lasten asemasta ja hyvinvoinnista. Kunnan ja hyvinvointialueen budjettia täytyy tarkastella lapsen oikeuksien toteutumisen näkökulmasta, ja talousarviopäätöksissä tulee arvioida päätösten vaikutukset lapsiin.

Valtionavustussäästöt järjestöjen ja yhdistysten avustuksista

Julkisen talouden suunnitelman valtionavustussäästöistä pääosa kohdistuu opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle, jolla säästö kohdistuu eri käyttökohteisiin, sekä sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalle, jolla säästö kohdistuu avustuksiin yhdistyksille ja säätiöille. Järjestöt tekevät tärkeää työtä lasten ja perheiden hyvinvoinnin ja terveyden tukemisessa sekä ennaltaehkäisevästä että korjaavasta näkökulmasta. SOSTE ry:n toteuttaman Sosiaalibarometrin mukaan hyvinvointialueet ovat ohjanneet asiakkaita järjestöihin myös osana säästötoimenpiteitä.⁷ Hyvinvointialueiden ja kuntien säästötoimenpiteet yhdistettynä järjestöihin ja yhdistyksiin kohdistuviin leikkauksiin saattavat jättää lapset ja perheet vaille tarvitsemaansa tukea.

Lapsiasiavaltuutettu korostaa, että myös järjestöihin ja yhdistyksiin kohdistuvien valtionavustussäästöjen vaikutukset lapsiin tulee arvioida huolellisesti.

Aamu- ja iltapäivätoiminta

Julkisen talouden suunnitelmassa kohdennetaan perusopetuslain mukaiseen aamu- ja iltapäivätoiminnan rahoitukseen seitsemän miljoonan euron säästö ja korotetaan toiminnan enimmäismaksuja. Selonteossa ei oteta kantaa säästöjen käytännön toteutukseen tai arvioida toimenpiteiden vaikutuksia. Toimenpiteet voivat vaikuttaa esimerkiksi aamu- ja iltapäivätoimintaan osallistumiseen. Lapsiasiavaltuutettu painottaa, että näiden toimenpiteiden vaikutukset lapsiin tulee arvioida asiaa valmisteltaessa huolellisesti.

Maahanmuuttajataustaisten lasten perheiden asema

Selonteossa ehdotetaan erilaisia muutoksia koskien maahanmuuttajataustaisia henkilöitä, joilla voi olla vaikutuksia lasten oikeuksien toteutumiseen. Näitä ovat kotihoidon tuen ehtojen kiristäminen kolmen vuoden asumisaikavaatimuksen muodossa molempiin vanhempiin kohdistuen sekä uusi kotoutumistuki, joka korvaisi maahan muuttaneille

maksettavan toimeentulotuen ja työmarkkinatuen ensimmäisen kolmen vuoden ajan maahanmuutosta. Lisäksi laittomasti maassa oleskelevien terveydenhuoltoa rajoitetaan siten, että heille tarjottaisiin jatkossa pääsääntöisesti vain kiireellinen terveydenhoito. Muutoksia perustellaan maahanmuuttajien kotoutumisen ja työllistymisen edistämisellä ja kotoutumistoimien velvoittavuudella.

Lapsiasiavaltuutettu ja yhdenvertaisuusvaltuutettu esittivät 14.12.2024 kirjelmässään ministereille vakavan huolensa hallitusohjelmaan sisältyvistä toimenpiteistä, jotka voivat luoda ulkomaalaisia lapsia syrjiviä tilanteita, sekä lisätä heidän haavoittuvuuttaan tavalla, joka vaarantaa heidän turvallista kasvuaan ja kehitystään.⁸ Kirjelmässään valtuutetut arvioivat, että hallituksen kaavailemat muutokset voivat johtaa ulkomaalaisten lasten oikeuksien heikkenemiseen tai jopa heidän oikeuksiensa loukkauksiin.

Selonteossa esitetään muutoksia, jotka antavat aiheutta kirjelmässä todettujen asioiden kertaamiseen. YK:n lapsen oikeuksien komitea on viimeisimmissä päätelmissään Suomelle kesäkuussa 2023 vaatinut Suomea varmistamaan turvapaikanhakija-, pakolais- ja maahanmuuttajalasten oikeuksien kunnioittamisen kaikilta osin tehostamalla lapsen edun oikeusperiaatteen ensisijaista huomioimista kaikissa turvapaikkaprosesseissa ja maahanmuuttoa koskevissa päätöksissä ja menettelyissä.

Lapsiasiavaltuutettu muistuttaa, että YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen asettamien velvoitteiden lisäksi lainvalmistelussa tulee varmistaa perustuslain (731/1999) takaamien oikeuksien täysimääräinen turvaaminen. Perustuslain 22 §:n mukaisesti julkisen vallan on turvattava perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen ja 6.3 §:n mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä. Ulkomaalaislain 5 §:n mukaan lakia sovellettaessa ei ulkomaalaisen oikeuksia saa rajoittaa enempää kuin on välttämätöntä, ja lain 6 §:n mukaan ulkomaalaislain mukaisessa päätöksenteossa on erityistä huomiota kiinnitettävä lapsen etuun sekä hänen kehitykseensä ja terveyteensä liittyviin seikkoihin.

Ulkomaalaisasioissa lapset ovat aina haavoittuvassa asemassa. Jollei jo lainvalmistelussa huomioida sitä, miten yleiset maahanmuuttopolitiikan muutokset erikseen ja kokonaisuutena vaikuttavat lapsiin, saattavat uudistukset asettaa lapset entistä heikompaan asemaan. Lapsen oikeuksien turvaaminen on lainsäätäjän ja lainvalmistelijan vastuulla.

Nämä seikat huomioon ottaen lapsiasiavaltuutettu pitää kyseenalaisena esitettyjä heikennyksiä maahanmuuttajataustaisten ihmisten sosiaaliturvaan. On valitettavaa, että

selonteosta ei käy ilmi, onko ehdotuksia arvioitu lainkaan maahanmuuttajaperheiden lasten näkökulmasta. Vaikutukset lapsiin voivat olla joko suoria tai välillisiä ja yhteisvaikutukset lapsiin voivat olla merkittäviäkin. Vaikutelmaksi jää, että ehdotetut muutokset kiristävät maahanmuuttajaperheiden usein jo valmiiksi heikkoa taloudellista tilannetta, mikä ei voi olla näkymättä lasten arjessa ja hyvinvoinnissa.

Lopuksi

Kuten todettua, selonteossa on joitain myönteisiä ehdotuksia lapsen oikeuksien näkökulmasta, mutta myös ehdotuksia, jotka voivat vaikuttaa negatiivisesti lapsen oikeuksien toteutumiseen.

Lapsiasiavaltuutettu korostaa, että taloudellisten vaikutusten lisäksi tulisi entistä enemmän kiinnittää huomiota valmistelussa olevien sekä jo tehtyjen päätösten yhteisvaikutuksiin sekä välittömiin ja välillisiin vaikutuksiin lapsiin ja lapsiperheisiin. Kaikessa päätöksenteossa on noudatettava YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen keskeisiä ja läpileikkaavia yleisperiaatteita lapsen edun ensisijaisuudesta ja jokaisen lapsen oikeudesta syrjimättömyyteen.

Jyväskylässä 19.5.2025

Elina Pekkarinen
lapsiasiavaltuutettu

Katja Mettinen
ylitarkastaja

Merike Helander
juristi

¹ Lapsiasiavaltuutettu tulkitsee epäselvää lausetta siten, että tavoitteena on kasvattaa kotitalouksien kykyä huomioida päätöstensä vaikutukset arjen kustannuksiin.

² Lehtinen, U. (2018) Taloustieteiden haasteita: Richard H. Thaleriin liittyviä mietteitä ja muistikuvia. Kansantaloudellinen aikakauskirja – 114. vsk. – 3/2018.
https://www.taloustieteellinenyhdistys.fi/wp-content/uploads/2018/10/KAK_3_2018_WEB-99-110.pdf

³ YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 15 lapsen edun ensisijaisuudesta (CRC/C/GC/15), kohta 32. www.lapsiasia.fi/yleiskommentit

⁴ Lapsiasiavaltuutetun lausunto eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle julkisen talouden suunnitelman ja valtion talousarvioesityksestä sosiaaliturvan muutosten yhteisvaikutusten sekä hoitoon pääsyn (ml. mielenterveyspalvelut) näkökulmasta. LAPS 62/2023, 23.10.2023. https://lapsiasia.fi/-/laps_lausunto_stv_he412023vp

⁵ Lapsiasiavaltuutetun lausunto eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle valtioneuvoston selonteosta julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2025–2028. LAPS/42/2024, 7.5.2024. https://lapsiasia.fi/-/laps_lausunto_stv_vns22024

⁶ YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 19 julkisesta budjetoinnista lasten oikeuksien toteuttamiseksi (4 artikla). CRC/C/GC/19, kohta 31. www.lapsiasia.fi/yleiskommentit

⁷ Suomen sosiaali ja terveys SOSTE ry (2025, 26.helmikuuta). Sosiaalibarometri 2025: Sosiaali- ja terveysjärjestöt paikkaavat hyvinvointialueiden säästöjä – asiakkaita ohjataan järjestöihin, jotta alueet voivat hillitä menojensa kasvua [uutinen]. <https://www.soste.fi/uutiset/sosiaalibarometri-2025-sosiaali-ja-terveysjarjestot-paikkaavat-hyvinvointialueiden-saastoja-asiakkaita-ohjataan-jarjestoihin-jotta-alueet-voivat-hillita-menojensa-kasvua/>

⁸ Kirjelmä ulkomaalaisten asemaa koskevien lainsäädäntöhankkeiden vaikutuksista lapsen oikeuksiin. LAPS/79/2023, VVTDno-2023-1575
[https://yhdenvertaisuusvaltuutettu.fi/documents/25249352/42722630/Kirjelm%c3%a4+ulkomaalaisten+asemaa+koskevien+lains%c3%a4%c3%a4d%c3%a4nt%c3%b6hankkeiden+vaikutuksista+lapsen+oikeuksiin+\(pdf\).pdf/71c643ea-d799-11b4-c38a-4a36b82dcef9/Kirjelm%c3%a4+ulkomaalaisten+asemaa+koskevien+lains%c3%a4%c3%a4d%c3%a4nt%c3%b6hankkeiden+vaikutuksista+lapsen+oikeuksiin+\(pdf\).pdf?version=1.1&t=1709107776281](https://yhdenvertaisuusvaltuutettu.fi/documents/25249352/42722630/Kirjelm%c3%a4+ulkomaalaisten+asemaa+koskevien+lains%c3%a4%c3%a4d%c3%a4nt%c3%b6hankkeiden+vaikutuksista+lapsen+oikeuksiin+(pdf).pdf/71c643ea-d799-11b4-c38a-4a36b82dcef9/Kirjelm%c3%a4+ulkomaalaisten+asemaa+koskevien+lains%c3%a4%c3%a4d%c3%a4nt%c3%b6hankkeiden+vaikutuksista+lapsen+oikeuksiin+(pdf).pdf?version=1.1&t=1709107776281)